

*Тихомиров Денис Олександрович,
професор кафедри теорії, історії та філософії права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент*

ДО РОЗУМІННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Соціальна безпека є однією з найважливіших складових національної безпеки будь-якої держави, оскільки саме вона визначає рівень захищеності людини й суспільства від ризиків і загроз у соціальній сфері. У сучасних умовах, коли суспільство стикається з економічними кризами, соціальною нерівністю, демографічними проблемами та зовнішніми викликами, забезпечення соціальної безпеки набуває особливої актуальності. Вона не лише мінімізує негативний вплив загроз на життєдіяльність людини, а й створює умови для її гармонійного розвитку, реалізації потенціалу та збереження соціальної стабільності в цілому.

У науковій літературі соціальну безпеку традиційно розглядають як комплексну систему, що умовно поділяється на дві взаємопов'язані складові – соціальну безпеку людини та соціальну безпеку суспільства. Такий підхід дозволяє глибше проаналізувати механізми захисту індивідуальних прав і свобод, з одного боку, та забезпечення загальносуспільних умов для якісного життя й відтворення населення – з іншого. Метою даної роботи є розкриття сутності цих двох складових, їхніх основних елементів та взаємозв'язку між ними.

Соціальну безпеку людини можна визначити як комплексний результат дії суб'єктів, що спрямований на мінімізацію впливу ризиків, загроз та небезпек в соціальній сфері, направлених на людину.

Складові соціальної безпеки людини можна поділити на такі основні види: безпека життєдіяльності – забезпечення умов для фізичного захисту та захисту від загроз, пов'язаних із навколишнім середовищем; безпека реалізації загальносоціальних цінностей – захист прав, свобод, моральних і культурних норм, що становлять основу соціального життя; безпека гідного рівня життя – створення умов для забезпечення базових потреб, економічної стабільності та соціальної справедливості; безпека соціального середовища – забезпечення сприятливих умов у суспільстві, вільних від конфліктів, дискримінації та інших загроз; психологічна та психічна безпека – захист психоемоційного стану особи, запобігання стресам, травмам та іншим негативним впливам; самозахист – здатність людини самотійно захищати свої права, інтереси та безпеку; самозбереження – дії, спрямовані на підтримку власного здоров'я, життя та благополуччя; саморозвиток – створення умов для особистісного та професійного зростання, що сприяє загальній соціальній безпеці.

Ці аспекти соціальної цілісної системи, що забезпечує гармонійне середовище людини у соціальному середовищі.

На думку Н. Буняк соціальна безпека людини є станом, який забезпечує захист особистості від внутрішніх і зовнішніх загроз, які можуть порушити її

основні інтереси, права та свободи. Цей стан передбачає: збереження нормальної життєдіяльності – забезпечення стабільних умов для забезпечення, включаючи доступ до основних ресурсів, таких як харчування, житло та охорона здоров'я; поліпшення матеріального добробуту – створення можливостей для підвищення рівня доходів і зменшення впливу соціальних нерівностей; сприяння розвитку та самореалізації – формування умов для освітнього, професійного та культурного зростання, що дозволяє людині максимально реалізувати свій потенціал [1].

Це визначення акцентує увагу на інтегрованому підході до соціальної безпеки, що включає як захист від ризиків, так і створення умов для сталого розвитку людини у суспільстві.

Покращення соціально-економічної ситуації в країні та усунення загрози соціальної безпеці сприяють підвищенню рівня захисту кожного громадянина. Завдяки ефективній системі соціального та функціонування розвинених соціальних інститутів людина має змогу захистити реалізацію своїх потреб та прав у соціальній сфері. Тому об'єктом соціальної безпеки є життєво важливі права і свободи, такі як: право на життя, право і її гідну оплату, безоплатну медичну допомогу та освіту, право на відпочинок і гарантований державою соціальний захист [1].

До складових соціальної безпеки людини можна додатково віднести: соціальне страхування (захист від ризиків, пов'язаних із внутрішньою працездатністю, безробіттям, старістю або нещасними випадками, пенсійне забезпечення, страхування здоров'я тощо), соціальна допомога (підтримка найбільш вразливих груп населення, таких як малозабезпечені сім'ї, людей з інвалідністю, літні особи), захист зайнятості (програми збереження робочих місць, сприяння працевлаштуванню та професійній підготовці, встановлення мінімальних стандартів праці – зарплата, умови праці, обмеження робочого часу), охорона здоров'я (забезпечення доступу до якісної медицини та профілактичних заходів), освітні можливості (рівний доступ до якісної освіти для всіх верств населення, програми підвищення кваліфікації та доступу до навчальних ресурсів), стабільність доходів (забезпечення мінімального рівня доходів через соціальні виплати, пільги та допомогу, захист від майнової нерівності та соціальної поляризації), житлова безпека (гарантії доступності житла, програми субсидування оренди житла тощо) соціальна інтеграція та стабільність (зниження соціальної напруженості, запобігання конфліктам та створення умов для гармонійного співіснування різних груп), правовий захист (забезпечення рівності перед законом, захист прав громадян у соціальній сфері, контроль за дотриманням соціальних стандартів з боку держави).

Соціальна безпека суспільства – це складова національної безпеки, яка відображає ступінь соціальної стабільності суспільства, за якого забезпечується рівень соціальних умов і благ (матеріальних, санітарно-епідеміологічних, екологічних, психологічних тощо), що визначають якість життя людей і гарантують мінімальний ризик для життя, здоров'я та розвитку суспільства в цілому та нормальне відтворення населення як демографічної спільноти, нації та народу.

Основними аспектами соціальної безпеки суспільства можна вважати: економічна безпека (включає гарантії стабільного доходу та можливості працевлаштування, що дає людям мати гідний рівень життя), продовольча безпека (доступ кожної людини до достатньої кількості харчових продуктів, необхідних для здорового життя. Вона забезпечує політику підтримки сільського господарства, захист від нестачі продовольства в кризових ситуаціях тощо), медична безпека (гарантії доступу до медичних послуг та ліків, незалежних від фінансового стану населення), особиста безпека (захист людини від фізичного насилля, злочинності, загрози війни та тероризму тощо), екологічна безпека (захист від екологічних загроз, таких як забруднення, зміна клімату, стихійного лиха), політична безпека (захист прав людини на свободу слова, політичну участь, вільне волевиявлення та захист від дискримінації), громадянська безпека (підтримує соціальні зв'язки та соціалізацію людини в суспільство, що включає рівний доступ до освіти, можливості для культурного розвитку та створення соціальних програм, які сприяють інтеграції та виховання).

Отже, соціальна безпека людини та соціальна безпека суспільства є нерозривно пов'язаними елементами єдиної системи, де захист інтересів окремої особистості безпосередньо впливає на рівень стабільності всього суспільства, і навпаки. Соціальна безпека людини охоплює комплекс заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків у сферах життєдіяльності, гідного рівня життя, психологічного комфорту, самозахисту та саморозвитку, тоді як соціальна безпека суспільства забезпечує економічну, продовольчу, медичну, екологічну, політичну та громадянську стабільність, що є запорукою нормального відтворення населення й гармонійного розвитку нації.

Таким чином, ефективне функціонування обох складових соціальної безпеки вимагає скоординованої державної політики, розвитку соціальних інститутів та активної участі громадян. Лише за умови комплексного підходу до захисту прав і свобод людини, створення сприятливого соціального середовища та підвищення рівня соціальної справедливості можна досягти справжньої соціальної стабільності й національної безпеки держави в цілому. Перспективним напрямом подальших досліджень може стати аналіз механізмів реалізації соціальної безпеки в умовах сучасних викликів, таких як цифрова трансформація та глобальні кризи.

Список використаних джерел

1. Буняк Н. Соціальна безпека людини: сутність та шляхи забезпечення. *Економіка та суспільство*, 2022. (37). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-68>

